

Speciella yrken? – ett projekt om speciallärares och specialpedagogers arbete och utbildning

Finansierat av Vetenskapsrådet

Tre delprojekt

- Delstudie 1 - Specialpedagoger och speciallärare om yrkesutbildningen och dess relevans – en enkätundersökning
- Delstudie 2 - Speciallärare och specialpedagoger verksamma i skolan – en enkätundersökning
- Delstudie 3 - Specialpedagoger och speciallärare i vardagen – fallstudier

Pressmeddelande

7 mars 2014

Utbildningsdepartementet

Regeringen vill utbilda 3000 fler speciallärare

Speciallärarutbildningen ska mer än fördubblas och en examenspremie på 50 000 kronor införs för såväl speciallärare som specialpedagoger. Det aviserar regeringen i vårpropositionen. Ytterligare 3000 speciallärare kan därmed tillföras skolväsendet under en femårsperiod.

Speciella yrken?

- Specialpedagoger och speciallärare förväntas bära specifika sätt att identifiera och arbeta med skolproblem?
- Specialpedagoger och speciallärare förväntas förändra hur skolor arbetar?

Övergripande frågor

- Vad vill staten med specialpedagoger och speciallärare? (statlig styrning – lokal autonomi)
- Vilka arbetar som specialpedagoger och speciallärare?
- Vad anser speciallärare och specialpedagoger är skolans främsta uppgifter, hur förklarar de skolproblem?
- Vilka kunskaper anser specialpedagoger och speciallärare att de har och vad arbetar de med?

Specialpedagogers och speciallärares yrkesroller i ljuset av professionsforskning

- Etablering av olika yrkesroller resultat av olika aktörers kamp om kontroll över *specifika arbetsområden* genom att göra anspråk på kontroll över vissa *arbetsuppgifter* och *kunskaper*
- Olika yrkesgruppers makt att definiera ett arbetsområde är nära förknippat med deras *auktoritet*
- En kamp om vem som ska göra vad för/med vem i relation till skolans möte med elevers olikheter

Vad vill staten med specialpedagoger och speciallärare? (statlig styrning – lokal autonomi)

(En kamp om vem som ska göra vad för/med vem i relation till skolans möte med elevers olikheter.)

Examensordningar

Gör anspråk på att kontrollera kunskaper

ett perspektiv med mer **relationella** än kategoriska inslag
intention att utveckla en **ny specialpedagog- och speciallärarroll**

- förebyggande arbete
- utveckling av hela undervisnings- och lärandemiljöer
- pedagogiska utredningar på olika nivåer
- kvalificerade samtal och rådgivning
- leda skolans pedagogiska utvecklingsarbete med att utveckla en lärandemiljö som möter behoven hos alla barn och elever.

Vad vill staten med specialpedagoger och speciallärare? (statlig styrning – lokal autonomi)

Statens anspråk på att kontrollera arbetsuppgifter –

Skollagen yrkesgrupperna nämns inte. ”Kompetensen” nämns i samband med elevhälsan. 2dra kapitlet §25

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Delstudie 1 – en enkätstudie

- **Enkät via SCB, 15 mars – 21 maj, 2012**
- **Totalundersökning , alla som tagit specialpedagog/lärarexamen 2003-2011/(12) och bokförda i Sverige – 4252 personer**
- **Svarsfrekvens 75% (3190 svar)**

Delstudie 2 – en enkätstudie

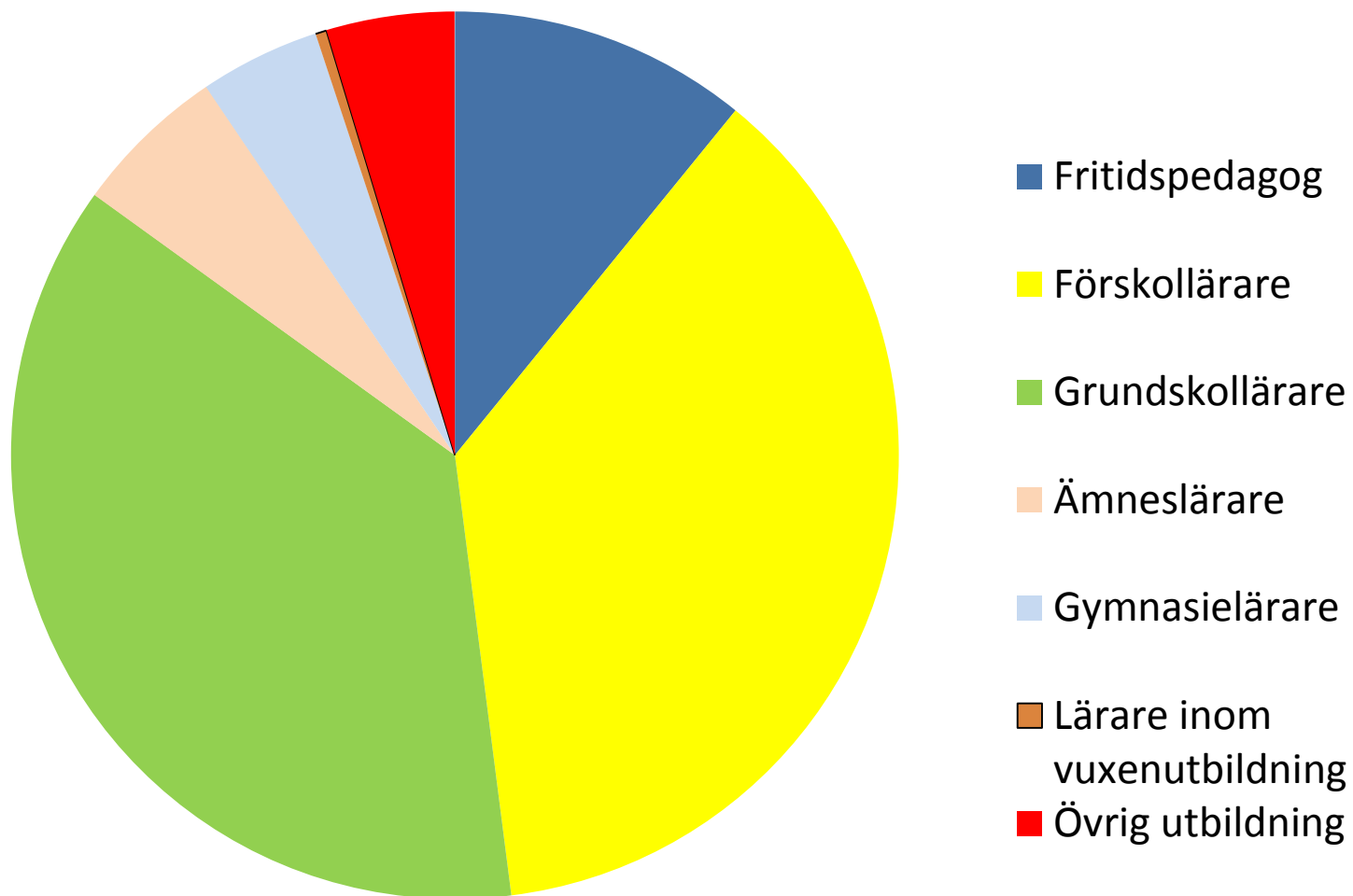
- **10 kommuner**
- **Alla som arbetar *som* speciallärare/specialpedagoger/resurslärare 511 personer**
- **Svarsfrekvens 65%**

Vilka arbetar som specialpedagoger och speciallärare?

Delstudie 2

	Anställd som			
Utbildning	Totalt (n=315)	Specialpedagog	Speciallärare	Annat, resurslärare etc.
	Special- pedagog (n=100)	89,0	9,0	7,0 (4,0+3,0)
	Speciallärare (n=39)	30,8	59,0	20,5 (5,1+15,4)
	Annan specialped. utbildning (n=176)	13,6	33,5	67,6 (41,5+26,1)

Specialpedagoger/lärare grundutbildning

Rektor med vetande, Linnéuniversitetet, 13
mars 2014. Kerstin Göransson, MDH &
Claes Nilholm MaH

Grundutbildning %				
Anställd inom	Fritidspedagog	Förskollärare	Grundskolärare	Gymnasielärare
Förskolan	7%	75%	16%	0,2%
Grundskolan tidigare år	10%	26%	52%	0,5%
Grundskolan senare år	10%	15%	54%	3%
Grundsärskolan	13%	47%	32%	1%
Gymnasiet högskoleförb	3%	7%	36%	30%
Centralt kommunen	8%	48%	32%	3%

Vad anser speciallärare och specialpedagoger är skolans främsta uppgifter, hur förklarar de skolproblem?

Vilken roll bör skolan ha i samhället?

Bidra till ett likvärdigt samhälle	82%
Bidra till en ökad utbildningsnivå i samhället	64%
Bidra till kontinuitet och kulturell värdegemenskap	32%
Bidra till ett konkurrenskraftigt samhälle, där individens frihet och ansvar betonas	18%

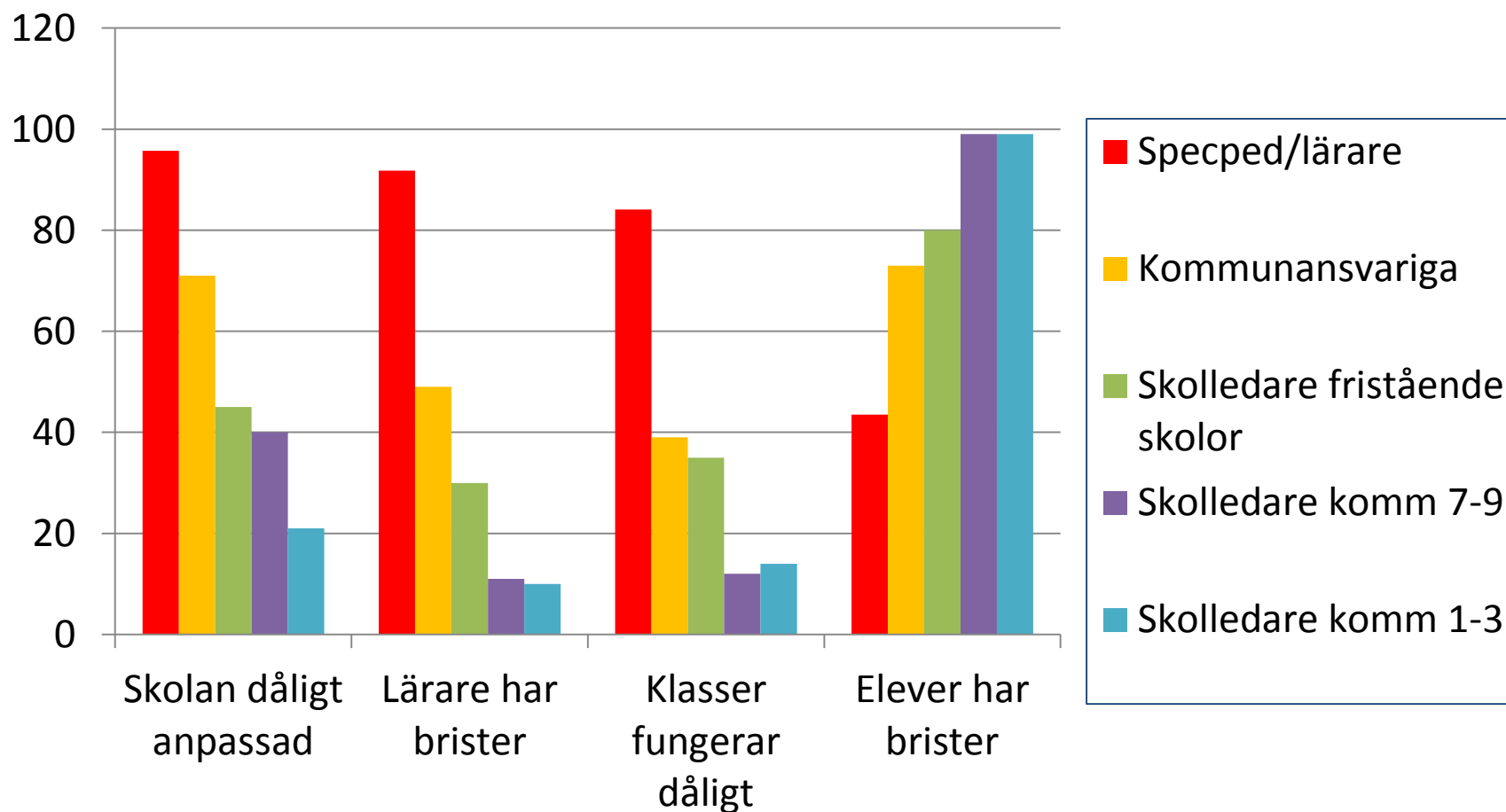
Vad bör skolan prioritera?

Elevers personliga utveckling	72%
Kunskapsmålen och ansvar för det egna lärandet	53%
Grupptillhörighet, trygghet och säkerhet	69%

Hur viktiga är följande orsaker till att barn/elever får svårigheter under sin utbildning?

Skolans mål är för svåra för eleverna	58%
Elever har individuella brister	44%
Skolan är dåligt anpassad för att hantera elevers olikheter	96%
Elever har brister i hemmiljön	70%
Vissa lärare har brister	92%
Vissa klasser/grupper fungerar dåligt	84%

Förklaringar till att elever får svårigheter/identifiering av skolproblem – jämförelse olika yrkesgrupper

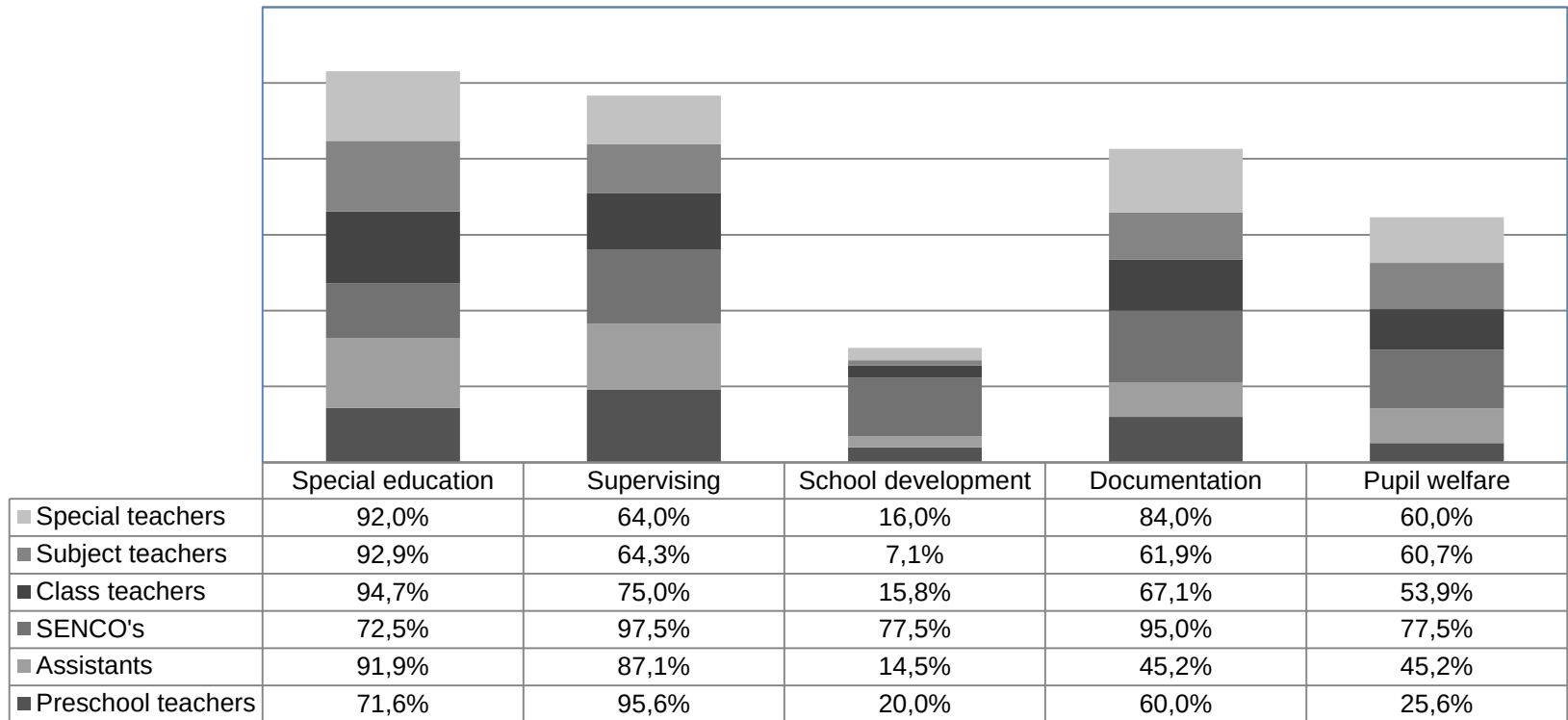
Examensordningen	Arbetsuppgifter	Har kunskaper	Saknar kunskaper
Förebyggande arbete		förebyggande med att utveckla inkluderande skol- och lärmiljöer	
Utveckling av hela undervisnings- och lärandemiljöer			kartläggning och utvärdering: på skol- och kommunnivå, klassers lärandemiljö, individuella kunskaps- och sociala mål
Pedagogiska utredningar på olika nivåer	utredning, åtgärdsprogram, dokumentation		dokumentation och utredning
Kvalificerade samtal och rådgivning	rådgivning lärare/lärlarlag	rådgivning lärare/lärlarlag	
Leda skolans pedagogiska utvecklingsarbete		leda pedagogiskt utvecklingsarbete	
	individuell undervisning	undervisning individuellt och i mindre grupp	arbeta för elever med olika svårigheter på individnivå

En avslutande frågeställning

- Hur utveckla skolans förmåga att möta elevers olikheter?
 - Genom att utveckla ett parallellt "specialistsystem"?
 - Genom att utveckla den reguljära verksamheten?
 - Konsekvenser för specialpedagogers och speciallärares yrkesroll?
 - Vem ska göra vad för/med vem i relation till skolans möte med elevers olikheter?
 - Vem/vilka har auktoritet att definiera specialpedagogers och speciallärares yrkesroll?

Vad ska specialpedagoger arbeta med?

Gunilla Lindqvist (2011)

Vilka kunskaper gör specialpedagoger och speciallärare anspråk på? (66% eller fler)

- **God vetenskaplig grund**
- **Goda kunskaper möta olikheter inom elevgrupper**
- **Individuell undervisning och i grupp**
- **Arbeta för elever med koncentrationssvårigheter**
- **Rådgivning/konsultation av lärare**
- **Förebyggande med att utveckla inkluderande skol- och lärmiljöer**
- **Skolutveckling**
- **Leda pedagogiskt utvecklingsarbete**
- **Samverka med kollegor, föräldrar och andra berörda kring pedagogiska frågor**
- **Utvärdering på individ- och klassnivå**
- **Kartläggning och utvärdering av individers lärandemiljöer och individers delaktighet samt mål för rådgivning/kvalificerade samtal**

Vad vet vi om hur yrkesrollen etablerar sig i skolverksamheten i termer av arbetsuppgifter?

Vad 66% eller fler arbetar med

- Undervisar barn/ungdomar/vuxna individuellt
- Konsultation/rådgivning, samtal lärare/lärlag
- Samverkan med vårdnadshavare
- Samverkan med skolledning
- Utredning, åtgärdsprogram, dokumentation
- Samverkan med elevhälsan

Vad 66% eller fler ALDRIG arbetar med

- Undervisar barn/ungdomar/vuxna i mindre grupper
- Undervisar i "vanlig" klass
- Kvalificerade samtal med enskilda elever
- Konsultation/rådgivning, samtal elevassistenter
- Verksamhetsutveckling utöver samverkan med skolledning
- Samverkan kommunal skolförvaltning
- Samverkan externt (BUP, Hab, SOch, SPSM etc.)
- Annat

Exempel på kunskaper specialpedagoger och speciallärare *inte* gör anspråk på

Vad 66% eller fler *INTE* gör anspråk på att kunna

- med dokumentation och utredning
- för att öka elevers inflytande över den egna lärsituationen (jmf. delaktighet)
- för elever med olika svårigheter på individnivå t.ex. utvecklingsstörning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, socioemotionella svårigheter, läs- och skrivsvårigheter etc.
- med utvärdering på skol- och kommunnivå
- med kartläggning och utvärdering av individuella kunskaps- och sociala mål
- med kartläggning och utvärdering av mål för klassers lärandemiljö, klassers kunskaps- och sociala mål, mål för skolans lärandemiljö

Specialpedagogers och speciallärares arbetsuppgifter inom olika delar av skolverksamheten

Delar inom skolverksamheten

Arbetsuppgifter += arbetsuppgift som praktiseras hos en majoritet (fler än 2/3) -= arbetsuppgifter som inte praktiseras av en majoritet (färre än 1/3)	Förs	Gr ped	Gr lär	Gymn	Sär	Centr
Undervisar barn/ungdomar/vuxna individuellt		+	+	+		-
Undervisar barn/ungdomar/vuxna i mindre grupper		+	+		+	-
Undervisar i "vanlig" klass	-	-	-	-	-	-
Kvalificerade samtal med enskilda barn/elever	-			+	-	
Konsultation, rådgivning, samtal elevassistenter			-	-		
Konsultation, rådgivning, samtal lärare/lärlag	+	+	+	+		+
Samverkan med vårdnadshavare	+	+	+	+	+	+
Samverkan med skolledning	+	+	+	+		+
Verksamhetsutveckling utöver samv. skolledning						+
Utredning, åtgärdsprogram, dokumentation	+	+	+	+	+	+
Samverkan med elevhälsan		+	+	+		+
Samverkan kommunal skolförvaltning	-	-	-	-	-	
Samverkan externt (BUP, Hab, Soc, SPSM etc)	+	+				+
Annat	Rektor med vetande, Linnéuniversitetet, 13 mars 2014.	Kerstin Göransson, MDH	& Claes Nilholm MaH			-

Vem ska göra vad för/med vem i relation till skolans möte med elevers olikheter

Olika aktörers kamp om kontroll över *specifika arbetsområden*

Vilka grunder har specialpedagoger och speciallärare att hävda auktoritet inom vissa arbetsområden?

- Överensstämmelse mellan yrkesgruppens hävdade kunskaper och arbetsuppgifter?
- Överensstämmelse mellan grundläggande utbildning och var inom skolverksamheten yrkesrollen utövas?

Vem har auktoritet att identifiera skolproblem?